

แนวทางการพัฒนาศักยภาพและโอกาสทางการศึกษาของเยาวชน บนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก*

GUIDELINES OF DEVELOPMENT IN EDUCATIONAL POTENTIALITIES AND OPPORTUNITIES OF YOUTH IN TAK HIGH LAND

พระมหาจักรพันธ์ จกกวโร (นะวะแก้ว)

Phramaha jakkaphan jakawaro (nawakaew)

หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดท่านา จังหวัดตาก

Academic Resource Center Buddhakhinarat

College Tha Na Temple Tak Province, Thailand.

E-mail: dhamapan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาศักยภาพและโอกาสทางการศึกษาของเยาวชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาทางการศึกษาของเยาวชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก การวิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งการวิจัยเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสด้านเยาวชนบนพื้นที่สูงทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการสร้างแหล่งเรียนรู้ ด้านการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ด้านการแนะแนวทางการประกอบอาชีพ และด้านการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.06$) ส่วนแนวทางการพัฒนาทางการศึกษาของเยาวชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก มี 10 แนวทาง คือ 1) ต้องปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษา 2) ควรมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเสมอภาคและความเหมาะสม 3) ต้องสร้างความรับผิดชอบร่วมกันของภาคสังคมทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้กำหนดนโยบาย 4) ส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาทั้งในด้านคุณภาพครู หลักสูตร และการใช้เทคโนโลยีทุกระดับ และทุกประเภทของการศึกษา 5) สร้างนวัตกรรมและสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6) ควรส่งเสริมให้เกิดจริยธรรม ตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความเสมอภาค การทำประโยชน์ต่อสังคม 7) ส่งเสริมการยกฐานะครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง และจัดให้มีครูเพียงพอ 8) สร้างจิตสำนึกของสังคมและชุมชนให้มีส่วนร่วมทางการ

* Received: 7 June 2020; Revised: 20 June 2020; Accepted: 23 June 2020

ศึกษา 9) สร้างการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 10) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทั้งในและนอกสถานศึกษา

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ศักยภาพและโอกาสทางการศึกษา, เยาวชนบนพื้นที่สูง, จังหวัดตาก

Abstract

The objectives of this research article are to study the educational potentialities and opportunities of youth in Tak high land and to propose guidelines for the development of education for youth in Tak high land. This is mixed method research between quantitative research by questionnaires and qualitative research by in-depth interview forms in key informants together with documentary as well.

The research found out that development in educational potentialities and opportunities of youth in Tak high land which was studied in 4 areas, such as: the creation of learning resources, increasing the educational opportunities, career guidance and development of teaching and learning management was at a moderate level with an average ($\bar{X} = 3.06$). As for the guidelines for the development of the education of youth in Tak high land, there are 10 guidelines as: 1) should improve the development of education, 2) should be an allocation of budget equally and appropriately, 3) should create shared responsibility of the social sector at all levels, 4) should promoting educational reform in terms of teacher quality, curriculum and technology use at all levels and in all types of education, 5) should creating innovation and a life-long learning society, 6) ethics should be promoted then recognize the rights, duties, equality, benefit to society, 7) should promote the promotion of teachers to higher professions and provide enough teachers, 8) should praise awareness of society and communities to participate in education, 9) should create participation at the local level by focusing on the participation from all participants both government and private sectors and 10) should promote the creation of networks both inside and outside the school.

Keywords: Guidelines of Development, Educational Potentialities and Opportunities, Youth in High Land, Tak Province

บทนำ

การศึกษาในปัจจุบันมีปัญหามากมาย บางปัญหาก็นำไปสู่วิกฤตระดับชาติ เช่น ปัญหาด้านยุทธศาสตร์เพื่อเพิ่มพูนปัญญา และปัญหาการปฏิรูปการศึกษาเพื่อความเข้มแข็งทางปัญญา เป็นต้น การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นวาระเร่งด่วนของชาติ เพราะทรัพยากรบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดในการพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) ประกอบกับการยืนยันความสำคัญของการศึกษาที่ว่า “การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบทอดทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ฉะนั้น การศึกษาจึงเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ทุก ๆ คน ในทุกหนทุกแห่ง

พื้นที่สูงในจังหวัดตากเป็นอีกภูมิภาคหนึ่ง ที่มีสิทธิ์เข้าถึงระบบการศึกษาได้เช่นกัน เพราะจังหวัดตากมีภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่สูง ตั้งอยู่ภาคกลางตอนบนของประเทศไทย ติดกับจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน มีพรมแดนบางส่วนติดกับประเทศพม่า ด้วยลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นภูเขาสูง เป็นพื้นที่ป่าไม้ ต้นน้ำ ลำธาร ประชากรจึงมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กะเหรี่ยง ม้ง เมี่ยน ลีว๊ะ ถิ่น ไทลื้อ ไทยใหญ่ จีนฮ่อ มูเซอ เป็นต้น การที่ประชาชนตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายตามที่ราบเชิงเขา หุบเขา บนภูเขาสูง ส่งผลให้นักเรียนในพื้นที่ห่างไกลเดินทางไปโรงเรียนไม่สะดวกเท่าที่ควร ทำให้เยาวชนของจังหวัดตากขาดโอกาสทางการศึกษาสูงมาก จากรายงานประจำปี 2560 ของสำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 1 พบว่า 1) ปัญหาในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่สูงมีคุณภาพลดลง 2) ครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่เพียงพอ 3) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศไม่พร้อมและไม่ทันสมัย 4) อาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการไม่พร้อม ครุภัณฑ์มีอายุการใช้งานมาก 5) บุคลากรครูมีวุฒิไม่ตรงกับภาระงานที่สอนและงานที่รับผิดชอบ ตลอดจนมีการโยกย้ายบ่อย และขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 6) การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษาบ่อย ทำให้นโยบายไม่ต่อเนื่อง 7) จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กมีมาก ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 8) ผู้ปกครองและชุมชนส่วนใหญ่ มีฐานะยากจนต้องหาเลี้ยงชีพ จึงมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อย (สำนักงานจังหวัดตาก กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2562)

ด้วยเหตุนี้ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสบนพื้นที่สูงและทุรกันดาร จึงควรได้รับการพัฒนาและเพิ่มโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนบนพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร ได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ เป็นผู้ที่มีความคุณธรรมจริยธรรม อารมณ์ดี สามารถแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบสัมมาอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข โดยนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ (สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 1, 2560) ทั้งยังเป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่เน้นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนอย่างเท่าเทียมและพอเพียง นับเป็นการจัดการศึกษาให้ประชาชนทุกคนทุกช่วงวัย ได้มีโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และควรได้รับการพัฒนาตามความพร้อมและความสามารถในการบรรลุขีดสูงสุด เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อันจะนำไปพัฒนาตนเอง และสังคมโดยไม่ปล่อยปละละเลยหรือทิ้งใครไว้ข้างหลัง (No one left behind)

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและโอกาสทางการศึกษาของเยาวชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาทางการศึกษาของเยาวชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาวิธีที่เป็นทางเลือกให้กับเด็กและเยาวชน โดยเน้นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเด็กและพัฒนาศักยภาพของศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสในการศึกษามากขึ้น ตามประเด็นที่กำหนดไว้ คือ 1) ด้านการสร้างแหล่งเรียนรู้ 2) ด้านการแนะแนวอาชีพ 3) ด้านการพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอน 4) ด้านการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา

2. ขอบเขตการวิจัยด้านเอกสาร

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเขตด้านเอกสารไว้ ดังนี้

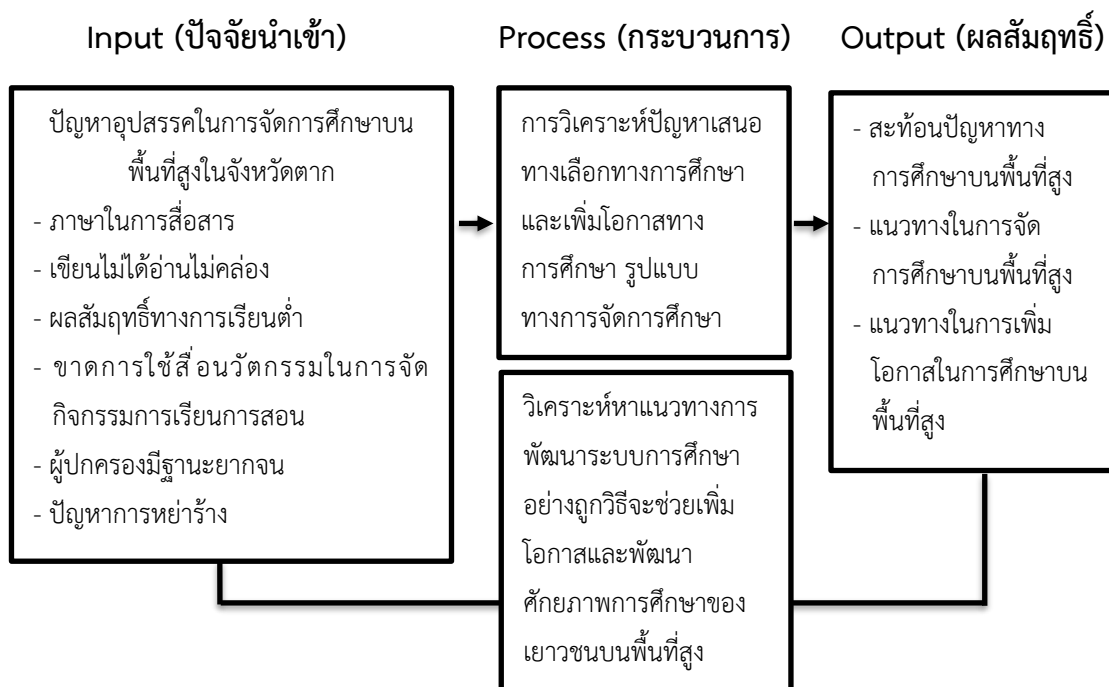
1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาและการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา คุณภาพชีวิตของเยาวชนบนพื้นที่สูง

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องรูปแบบการพัฒนาคุณภาพและโอกาสทางการศึกษาบูรณาการในกลุ่มเยาวชนชนบทพื้นที่สูง บางส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือ

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัยในเรื่องนี้ มีลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) อีกทั้งยังมีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด หลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ

จัดการศึกษา เอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดทั้งงานวิจัยที่มีผู้รู้ได้ศึกษาไว้ รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากภาคสนาม ดังนี้

1) การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารที่แสดงถึงความเป็นมา หลักการเกี่ยวกับการเพิ่มโอกาสและพัฒนาศักยภาพทางการศึกษา

(1) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ เอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารบางส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือ

(2) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการความเป็นมาและทฤษฎีของการจัดการศึกษา ที่เพิ่มโอกาสและพัฒนาศักยภาพของเยาวชน และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพและโอกาสทางการศึกษา

2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดที่ได้วางไว้

3) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ (Indepth Interview) และการสังเกตการณ์นอกสถานที่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดที่ได้วางไว้

พื้นที่และผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์ทั้งในเชิงพื้นที่และเอกสาร ดังนั้น จึงกำหนดประชากร กลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มตัวอย่าง โดยมีกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเครือข่ายทั้งหน่วยงานของภาครัฐ เอกชน และพระสงฆ์ ตั้งแต่อำเภอแม่สวด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภออุ้มผาง และอำเภอวังเจ้า

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย/ตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชนบนพื้นที่สูง ทั้ง 5 อำเภอ นักวิชาการ ข้าราชการ ผู้เชี่ยวชาญ และประชาชนทั่วไป ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย จำแนกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1) กลุ่มเป้าหมาย เป็นการสัมภาษณ์เชิงวิชาการ โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ประกอบไปด้วยเยาวชนบนพื้นที่สูง ข้าราชการ หรือนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่างนี้ด้วยการเลือกแบบเจาะจง คือ

1. ตัวแทนเยาวชนบนพื้นที่สูง ทั้ง 5 อำเภอ	จำนวน	25 คน
2. ข้าราชการ/นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้าน ได้แก่		
2.1 ด้านการจัดการศึกษา	จำนวน	10 คน
2.2 ด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	จำนวน	10 คน
2.3 ด้านจิตวิทยา	จำนวน	10 คน
2.4 ด้านกฎหมาย	จำนวน	10 คน
รวมกลุ่มเป้าหมาย	จำนวน	65 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชนบนพื้นที่สูง โดยใช้วิธีเลือกการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 250 คน โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการค้นคว้าข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล

เพื่อให้เป็นไปตามขอบเขตการวิจัยและเกิดแนวทางการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่สูง ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

(1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องตามประเด็นที่กำหนดไว้ โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ในการศึกษาข้อมูลทางเอกสารสำรวจ กระทำก่อนเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนาม ในขณะที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลที่ทำการศึกษา ได้แก่ เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ จากห้องสมุด ข้อมูลหน่วยงานราชการและแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

(2) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการสังเกตการณ์ โดยใช้แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เพื่อเก็บข้อมูลสภาพแวดล้อม พร้อมทั้งการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิด (Unstructured Interview) ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐาน และแจกแบบสอบถามปลายปิด (Structured Questionnaire) จากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

(3) รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ด้วยวิธีการพูดคุยและสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง สำหรับข้อมูลพื้นฐานและคำถามที่ตั้งไว้ ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด เพื่อให้ได้ข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงของแต่ละสถานการณ์

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 250 คน โดยแบ่งตามอัตราส่วนจาก 6 อำเภอ ๆ ละ 42 คน และสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการอีก จำนวน 25 คน มีวิธีการดังนี้

- 1) ติดต่อประสานงานจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยทำหนังสือเพื่อขอเก็บข้อมูลแจกแบบสอบถาม โดยกำหนดวันเวลาและสถานที่
- 2) จัดเวทีและกิจกรรม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย เพื่ออธิบายและระดมความคิดเห็น แนวทางและโอกาสทางการศึกษา จากนั้นแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้เลือกไว้แล้ว
- 3) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากเวทีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและนำแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ เรียบเรียง
- 4) ออกหนังสือให้กับนักวิชาการศึกษา นักสังคมวิทยา นักกฎหมาย นักจิตวิทยา เพื่อทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ทั้ง 6 อำเภอ เพื่อขอสัมภาษณ์ โดยการบันทึกเทป
- 5) เมื่อได้ข้อมูลจากการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแล้ว นำมาถอดเทปและวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดที่วางไว้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสกับเยาวชนบนพื้นที่สูงทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการสร้างแหล่งเรียนรู้ ด้านการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ด้านการแนะแนวทางการประกอบอาชีพ และด้านการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน แสดงด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสกับเยาวชนบนพื้นที่สูง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.06$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการสร้างแหล่งเรียนรู้ แนวทางการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสกับเยาวชนบนพื้นที่สูง ในด้านการสร้างแหล่งเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.25$)
- 2) ด้านการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา แนวทางการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสกับเยาวชนบนพื้นที่สูง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.09$)
- 3) ด้านการแนะแนวทางการประกอบอาชีพ พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสกับเยาวชนบนพื้นที่สูง ในด้านการแนะแนวทางการประกอบอาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.04$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสกับเยาวชนบนพื้นที่สูง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง

4) ด้านการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสกับเยาวชนบนพื้นที่สูง ในด้านการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 2.87$)

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพและโอกาสทางการศึกษาสำหรับเยาวชนบนพื้นที่สูง ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ 6 ข้อคือ 1) ควรบริการการศึกษาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง 2) ควรจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เน้นการเรียนรู้เพื่อชีวิตที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาส 3) ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาและปัจจัยพื้นฐาน 4) ควรจัดระบบบริหารจัดการให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ 5) ควรจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษา และ 6) ควรสร้างและพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนที่ด้อยโอกาส

อภิปรายผล

สำหรับแนวทางการเพิ่มโอกาส ควรมีการขยายโอกาสทางการศึกษา เพิ่มบทบาทของครูแนะแนวในการร่วมผลักดันให้นักเรียนได้รับสัญชาติไทย และการเข้าถึงการศึกษา ควรมีการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาคุณภาพผู้เรียน คือ

1) ควรมีการจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยมีแผนการจัดการศึกษาที่ชัดเจน และมีแผนการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยพิจารณาจากตัวนักเรียนและพื้นที่อาศัยของนักเรียนเป็นสำคัญ

2) ควรมีการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษา และการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต เน้นพัฒนาทักษะชีวิตให้กับนักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และความเป็นสากล

3) ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนานักเรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและครอบครัวยากจน

4) ควรมีการสร้างเครือข่าย โดยประสานความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางที่เป็นบริบทของแต่ละสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้มีโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

สำหรับแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสบนพื้นที่สูงพบว่า

1. ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ โดยให้มหาวิทยาลัยที่อยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์หรือราชประชานุเคราะห์ตั้งอยู่ พร้อมทั้งร่วมกันแจ้งข่าวสารไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงาน ภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนตำบล เพื่อให้เกิดในการมีส่วนร่วมในการคัดกรองผู้ด้อยโอกาสส่งเข้าศึกษาต่อ
2. ควรขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับท้องถิ่น และลดภาระค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อของนักเรียน
3. ควรเพิ่มบทบาทและให้ความสำคัญกับครูแนะแนว ซึ่งมีความสำคัญกับนักเรียนมาก โดยครูแนะแนวควรชี้แนะวิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียน ให้ความรู้ด้านการศึกษาได้แลกเปลี่ยนทัศนคติเรื่องความสำคัญของการศึกษา โดยเน้นเรื่องสิทธิการเข้าถึงสิทธิและโอกาสของนักเรียนทุกคน
4. ควรมีกิจกรรมอบรมพัฒนาศักยภาพหลายด้าน ได้แก่ การศึกษาสิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชน เป็น การสร้างองค์ความรู้ มีการประสานงานกับโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย สถานศึกษา หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น ทุกหน่วยงานได้มีการจัดกิจกรรมห้องเรียนสิทธิเด็ก ห้องเรียนสัญชาติ mobile classroom

สรุป

จากภาระหน้าที่ของการจัดการศึกษาตามกฎหมายที่ได้กำหนดไว้นั้น ภาครัฐมีความพยายามในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมาย โดยมีตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จในด้านปริมาณ ที่รัฐสามารถนำเด็กทุกหมู่เหล่าทุกสถานภาพให้เข้าเรียน ทั้งในและนอกระบบได้อย่างทั่วถึง โดยมีเพียงบางกลุ่มที่เข้าไม่ถึงระบบการศึกษา เช่น กลุ่มที่ไม่มีแหล่งที่อยู่แน่นอน กลุ่มที่ออกกลางคันเท่านั้น กลุ่มที่มีฐานะยากจนหรือกลุ่มที่ต้องเดินทางไกล แต่หากดูความสำเร็จด้านคุณภาพการศึกษาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนพบว่า การจัดการศึกษาที่ผ่านมายังไม่สามารถพัฒนาเด็กไปสู่เป้าหมาย เก่ง ดี มีสุข ได้อย่างแท้จริง เพราะความแตกต่างด้านคุณภาพการศึกษาที่เกิดขึ้น ระหว่างเด็กในเมืองกับเด็กชนบทที่มีช่องว่างห่างกันมากขึ้น จึงกลายเป็นจุดอ่อนด้านคุณภาพการศึกษาที่เกิดกับเด็กในพื้นที่ห่างไกล

การเพิ่มพูนทักษะความรู้ด้านวิทยาการหรือทักษะการประกอบอาชีพแก่เด็กนักเรียน เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ได้จากการวิจัย เพราะช่วยให้เด็กนักเรียนสามารถออกไปหาเลี้ยงชีพในอนาคตได้ และช่วยให้เข้าถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี ในระหว่างกลุ่มชาวพื้นเมืองและชาวไทยภูเขาด้วยตนเอง สืบเนื่องจากกระบวนการจัดการศึกษาของภาครัฐที่ยังคงใช้รูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ ทั้งเนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยไม่ได้ปรับตามศักยภาพความต้องการของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทำให้ผู้เรียนมีผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน โดยผู้ที่อยู่ในตัวเมืองส่วนใหญ่จะคำนึงถึงการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม

เด็กเยาวชนในพื้นที่ชนบทห่างไกล โดยเฉพาะเด็กในพื้นที่สูงจะมีความมุ่งหวังที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับนั้น มีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย

จากความกดดันทางไกลการคมนาคมนั้น พบว่า ยังมีหมู่บ้านในที่สูงกว่า 20 แห่งยังเป็นจุดอับ (Shadow) ทางการศึกษาอยู่ กอปรกับประชากรจะเป็นชาวไทยภูเขาหลายเผ่าพันธุ์ ทั้งกะเหรี่ยง มูเซอ ม้ง เย้า ลีซอ คนพื้นเมือง รวมไปถึงชนกลุ่มน้อยที่พลัดถิ่นตามรอยตะเข็บชายแดน ซึ่งทุกกลุ่มจะมีภาษา วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา ภูมิลำเนาประจำเผ่าของตนเอง ทำให้การใช้ภาษาไทยเกิดขึ้นน้อย เมื่อมีการนำเด็กเหล่านั้นมาเข้าเรียน จึงพบอุปสรรคในการสื่อสาร และเป็นอุปสรรคหนึ่งของการเรียนรู้ภาษาไทย ในวิชาอื่น ๆ ด้วย องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยพบอีกว่า การเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งสามารถใช้ภาษาสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาท้องถิ่นประจำเผ่า เพื่อความสะดวกในการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ให้คงอยู่กับท้องถิ่นตลอดไป ซึ่งรูปแบบการจัดการศึกษาที่ดำเนินการในพื้นที่สูง ต้องแตกต่างจากการจัดการศึกษาในพื้นที่ราบ ซึ่งการสรุปผลการวิจัยยังสามารถระบุเป็นข้อ ๆ ได้ ดังนี้

1. ต้องปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษา เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และจะต้องสร้างความพึงพอใจของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมให้ตระหนักถึงผลของการศึกษา
2. งบประมาณและการบริหารจัดการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการจัดการ จัดสรรงบประมาณจึงต้องให้คำนึงถึงความเสมอภาคและความเหมาะสม ตามความต้องการจำเป็น พิเศษของนักเรียนและสถานศึกษา
3. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ต้องสร้างความรับผิดชอบร่วมของภาคสังคมทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้กำหนดนโยบาย และสถานศึกษา ทั้งนี้ ต้องเน้นการสร้าง ความรับผิดชอบร่วมกัน ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเป็นหลัก เพราะส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง
4. ส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษา ทั้งในด้านคุณภาพครู หลักสูตร และการใช้เทคโนโลยีด้าน การศึกษาในทุกระดับ และทุกประเภทของการศึกษา
5. สร้างนวัตกรรมและสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้ให้คนทุกกลุ่มทุกวัย ควบคู่กับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในทุกประเภทและในระดับพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมการรักการอ่าน การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่น
6. ควรส่งเสริมให้เกิดจริยธรรม ตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความเสมอภาค การทำประโยชน์ต่อสังคม และการสร้างจิตสำนึกที่ดีผ่านกระบวนการอบรมเยาวชนที่เหมาะสมกับวัย เช่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมวิถีชุมชนนำไปสู่อาชีพ เป็นต้น

7. ต้องส่งเสริมการผลิตและพัฒนากำลังคน ให้มีคุณภาพและมาตรฐานสอดคล้องตามความต้องการของพื้นที่ บางพื้นที่ครูประจำศูนยมีน้อยกว่าจำนวนนักเรียน บางพื้นที่นักเรียนมีน้อยกว่าครู ไม่เป็นไปตามสัดส่วน

8. ส่งเสริมการยกฐานะครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง สนับสนุนการผลิตและพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากร ทางการศึกษาในสาขาที่ขาดแคลน และจัดให้มีครูเพียงพอในทุกห้องเรียนและศูนย์การเรียนรู้

9. สร้างจิตสำนึกของสังคมและชุมชนให้มองเห็น เข้าใจ และมีส่วนร่วมทางการศึกษา มีกิจกรรม และกระบวนการเพื่อส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกของชุมชน ให้มีความรับผิดชอบต่อการศึกษาด้านต่าง ๆ ไม่ปล่อยให้เป็นไปตามครู โรงเรียน และกระทรวงที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบ

10. สร้างการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน โรงเรียน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อเข้ามาร่วมกำหนดรูปแบบการบริหาร จัดการศึกษาทั้งเรื่องหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผล รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณ และกำกับติดตาม เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามความต้องการของชุมชน

11. ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทั้งในและนอกสถานศึกษา และเน้นการมีส่วนร่วมการทำงาน อย่างเป็นหนึ่งเดียว เตรียมครูให้เป็นผู้นำในวิชาชีพของตนอย่างแท้จริง โดยให้ครูได้ออกแบบการพัฒนา ตนเอง นำสู่การปฏิบัติ และประเมินความก้าวหน้าในวิชาชีพของตนเองได้ ทั้งนี้ ผู้บริหารต้องให้เวลา และให้โอกาสครูในการพัฒนาตน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ด้านการสร้างแหล่งเรียนรู้ ควรสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างทั่วถึงด้วยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะบ้านที่ขาดโอกาสทางการศึกษา และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

2) ด้านการแนะแนวอาชีพ ควรมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิชาชีพตามอัธยาศัยในสถานศึกษา โดยให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน

3) ด้านการพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอน ควรนำครูจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่นหรือนักศึกษา ฝึกสอนไปสอนในสถานศึกษาที่ขาดแคลนครู และการพัฒนาหลักสูตรในระดับขั้นพื้นฐานที่บูรณาการให้

สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ และสามารถเทียบโอนความรู้ระหว่างการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยได้ รวมถึงการฝึกอบรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ด้วย

4) ด้านการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ควรจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร เช่น การเรียนทางไกล การเรียนออนไลน์ การเรียนนอกสถานที่ เป็นต้น ซึ่งเหมาะสมกับภูมิศาสตร์ของ จังหวัดตากที่มีพื้นที่สูง การเดินทางไม่สะดวกเท่าที่ควร จะช่วยให้นักเรียนที่อยู่ห่างไกลได้มีโอกาสเข้าถึง ระบบการศึกษามากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรจะนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้หรือจำลองใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อให้เกิดการพัฒนา ศักยภาพและโอกาสทางการศึกษาของเยาวชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดตากอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กองการรับสงวนและพิสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 และ 10. เล่ม 116/ตอนที่ 74 ก/หน้า 1/19 สิงหาคม 2542.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. (2560). รายงานประจำปี 2560. ตาก : มปท.
- สำนักงานจังหวัดตาก กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2562). แผนพัฒนา จังหวัดตาก พ.ศ. 2561-2564 (ฉบับทบทวน 2562). ตาก : มปท.
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 1. (2560). เอกสารแผนการจัดการศึกษา 2560-2567. กรุงเทพมหานคร : มปท.